

УДК 2:821.133.1.312.4.09

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2024-XXI-1>

ЖАНР ІРОНІЧНОГО ДЕТЕКТИВУ В ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ «САГИ ПРО МАЛОССЕНІВ» Д. ПЕННАКА)

Александрова Ганна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератури
та порівняльного літературознавства
Бердянський державний педагогічний університет
ORCID ID: 0000-0001-7687-2188

Табаківа Ганна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератури
та порівняльного літературознавства
Бердянський державний педагогічний університет
ORCID ID: 0000-0001-9687-6290
Web of Science ResearcherID: E-7724-2019

Іронічний детектив – відносно новий жанр у літературі. Його розвиток припадає на середину ХХ століття і триває досі. Остаточна кристалізація жанру відбувається в наш час. Одними з перших зразків іронічного детективу стали твори польської авторки І. Хмельовської. Однак французька література ХХ століття теж має яскравих представників жанру. Так, у статті досліджуються особливості функціонування іронії в детективному жанрі в контексті творчості популярного сучасного французького письменника Данієля Пеннака. Розрізняємо іронію як засіб комічного і як принцип організації твору, що притаманне саме жанру іронічного детективу. Доводиться теза про органічний зв'язок іронії та постмодерної естетики. Розгляд іронічного детективу неможливий без короткого аналізу етапів становлення детективу загалом, отже, у статті йдеться про генезу детективного жанру від класичного до французького роману-нуару. Основна увага сфокусована на особливостях розвитку іронічного детективу. На прикладі «Саги про Малоссенів» Д. Пеннака проілюстровано риси жанру у творі та їх вияв на змістовому й формальному рівні. Досліджено іронічний стиль автора, іронічний підтекст на рівні назв частин саги, проблематики, характеристики художніх образів. У статті акцентується увага на тому, що натуралістичні деталі, сцени жорстокості, зло і хаос, породжені наслідками Другої світової війни, подіями ХХ століття, послаблюються завдяки іронічним характеристикам, штампам, ставлення автора й оповідача до навколишнього світу. Наслідуючи традиції нуару, іронічний детектив зміщує акценти: функції слідчого в сазі виконує не професійний детектив, а підозрюваний – Бенжамен Малоссен, працівник спочатку великого супермаркету, а згодом видавництва, цап відбувайло. У дослідженні доведено, що аналізований жанр є художньою формою панорамного огляду суспільства 80-х років з його фальшивими ідеалами та системою споживацтва. Проаналізовано прийоми авторської самоіронії, іронії як викриття, прозріння, антиномії.

Ключові слова: іронія, детективний роман, Пеннак, нуар, постмодернізм.

Aleksandrova Hanna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Ukrainian
and Foreign Literature and Comparative Literature
Berdiansk State Pedagogical University

Tabakova Hanna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Ukrainian
and Foreign Literature and Comparative Literature
Berdiansk State Pedagogical University

THE GENRE OF IRONIC DETECTIVE IN FOREIGN LITERATURE (BASED ON THE MATERIAL OF “THE MALAUSSENE SAGA” BY D. PENNAC)

Ironic detective is an interesting and a new genre in literature. It is often operates within a world they see as corrupt or flawed, wielding irony as a shield against disappointment. They challenge the traditional heroic mold, revealing the cracks in the detective archetype and the cases they pursue.

Its development dates back to the middle of the twentieth century and continues up to the present days. The French literature of the twentieth century has notable representatives of the genre. This article examines the peculiarities of the genre of the ironic detective, in the context of the work of the popular modern French writer Daniel Pennac. This exploration dives into the enigmatic figure of the ironic detective, a masterfully layered creation where witty humor collides with the darkness of crime. To truly understand this breed of sleuth, we must first embark on a historical journey, tracing the evolution of the detective genre from its classic roots to the shadowy depths of French noir. Here, we'll peel back the layers of irony, examining its dual function as a comedic weapon and a guiding principle for navigating the murky world of crime fiction. Using D. Pennac's "The Malaussene Saga" as an example the features of the genre, alongside their manifestations at the content and formal level are illustrated. The article focuses on the fact that naturalistic details, scenes of cruelty, evil and chaos, caused by the consequences of the Second World War, are weakened due to ironic characteristics, stereotypes, as well as the very attitudes of the author and the narrator towards the surrounding world. The research proves that the analysed genre is an artistic form of a panoramic view of the society of the 80s with its false ideals and its consumerism.

Key words: *irony; detective story; Pennac; noir; postmodern.*

Постмодерна література досить активно користується засобами комічного під час творення тексту. Особливо це стосується іронії, адже для естетики постмодернізму вона є не лише прийомом, а й своєрідним художнім принципом. Ч. Гліксберг ще в 1969 році слушно зауважив, що «література ХХ століття, добре це чи погано, але позначена іронією» (*тут і далі переклад наш*) [1, с. 3].

Однією з яскравих ознак постмодерного дискурсу є його орієнтація на своєрідну жанрову трансгресію, коли матриця жанру руйнується завдяки запозиченню елементів інших структур. Так сталося з детективом. Суперечливий за своєю природою він наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття продемонстрував значну жанрову гнучкість, збагатившись такими піджанрами, як фантастичний чи містичний детектив (*locked room mystery*), жіночий детектив, крутий детектив (*hardboiled detective*), поліцейський детектив (*police procedural*) та ін. Часто такі жанрові типи навіть не мають усталеного визначення, адже перебувають у процесі формування. До них належить також іронічний детектив. Функціонування детективного

дискурсу під впливом іронії стає потужним фактором формування постмодерного сприйняття традиції, нового погляду на світ через засоби комічного.

Що ж собою являє іронія, якщо вона здатна не лише впливати на стиль, але й стає визначальним принципом для жанру іронічного детективу? Це складне поняття у *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory* («Словник літературознавчих термінів і теорії літератури» Дж. Каддона) навіть не має єдиного визначення, натомість пропонується цілий історичний зріз, де подано зміни у розумінні поняття протягом століть. Єдине, що чітко вказано у словнику, це основна ознака іронії – антифраза [2, с. 44]. Подібне розуміння знаходимо й у *Літературознавчій енциклопедії*, де це явище названо тропом або рідше стилістичною фігурою, а також зазначається грецьке походження від слова *eirōneia* – «удаване незнання»). Сама ж іронія визначається як «тонка насмішка, прихована за допомогою поважного інакомовлення, запереченням під виглядом згоди, глузливою оцінкою поціновуваного предмета, явища» [3, с. 436]. Отже, спільною ознакою є те, що експліцитна й імпліцитна складові іронії вступають у протиріччя, тобто говоримо одне, розуміємо зовсім інше. Тому для розуміння іронічного тексту потрібно володіти певною ерудицією, розуміти контекст, бути обізнаним із культурним полем автора, інакше іронія як прийом не спрацює.

Крім того, іронічний текст завжди буде кидати виклик читачу, по-перше, чи розкодує він сенс іронії, а по-друге, чи зможе він стати на один щабель з автором, що у творі, де іронія є організуючим принципом, зазвичай виступає деміургом. Така гра із читачем-реципієнтом абсолютно співзвучна естетиці постмодернізму. Додамо відкриту й змінну жанрову матрицю детективу як різновиду масової літератури, спрямованої на діалог із читачем і орієнтовану на нього. Таким чином, іронія підсилює природу детективу настільки, що у другій половині ХХ століття розвинувся окремий жанровий різновид іронічного детективу.

Яким чином іронія виявляє себе в детективі й чим іронічний детектив відрізняється від детективу з використанням іронії у вигляді стилістичного прийому, адже, як слушно зауважує Мюкке, «існує незліченна кількість прикладів іронії в художній літературі, які не є особливо характерними для якогось одного художнього жанру»? [4, с. 85]. Пошук відповідей на ці питання хочемо проілюструвати аналізом циклу романів французького письменника Даніеля Пеннака «Сага про Малоссенів», що і становить мету нашої розвідки.

Узагалі детектив став досить популярним у період 20–30-х рр. ХХ століття, названий у британському літературознавстві Золотим віком детективу (Golden Age of Detective Fiction). У цей час з'являються й перші літературознавчі розвідки, присвячені цьому жанру (Г. К. Честертон, Д. Сейрс, Р. Нокс та ін.). У 1941 році вийшла праця Говарда Хайкрафта «Вбивство задля задоволення: Життя і часи детективу» (Murder For Pleasure The Life And Times Of The Detective Story), де автор прямо зазначає, що функція детективу – розважати читача, хоча жанр і має свої правила [6]. Як жанр масової літератури детектив дійсно має пригодницький, часто далекий від реального життя характер, сюжет тримає читача в напруженні, експлуатуючи прийом саспенсу. Перші відомі зразки жанру, які традиційно приписують Е. По і А. Конан-Дойлу, здаються далекими від гумору, натомість елементи готичного тут виходять на передній план. Однак парадоксальним є те, що саме на героя Конан-Дойла, Голмса, і з'явилися перші пародії (М. Леблан «Арсен Люпен проти Шерлока Голмса», 1908, проза Курта Маттула та Маттіаса Бланка, 1900-ті, Генри Лайон Олді «Шерлок Голмс проти марсіан», 2014, та ін.). І як би не намагався автор «вбити» свого героя, той не лише «вижив», а й став чи не популярнішим за самого автора і не втрачає позицій ось уже друге століття.

У 1929 році вийшла праця члена Детективного клубу, який і досі об'єднує англійських детективістів, Рональда Нокса (Ronald Knox) «Десять правил детективу» або «Деклога»

(Ten Rules for Detective Fiction or Decalogue). Автор в дусі біблейських 10 заповідей прописує 10 правил справжнього детектива, які фактично відразу почали порушувати письменники. Деякі із цих правил відверто іронічні, зокрема «Жодного китайця не повинно бути у творі» [8]. Саме Золотий вік детективу породив перші зразки жанру, де заявив про себе гумористичний пафос. Зокрема, серед піонерів Б. Шоу називає І. К. Бентлі та його твір «Остання справа Трента» (1913) і, спираючись на слова Сімонса, зазначає, що «успіх «Останньої справи Трента» пояснюється тим, що вона сприймається читачами як «легка розвага» [7].

Дійсно, саме у 20–30-ті роки виникає тенденція до створення не стільки сищиків-інтелектуалів на кшталт Голмса (хоча персонаж Конан-Дойла теж вдавався до жартів), а саме так званих несправжніх детективів (*fallible detective*), які на перший погляд викликають здивування і сміх. Після Бентлі з його дивакуватим Філіпом Трентом варто згадати хоча б славнозвісного Еркюля Пуаро А. Крісті, який не раз вводив злочинців в оману й ставав приводом для іронії через свою нестандартну зовнішність і зацикленість на «сірих клітинках». Ця традиція знайшла своє продовження й у творчості Данієля Пеннака.

«Сага про Малоссенів» побачила світ у видавництві *Les Éditions Gallimard* в серії романів-нуар і складається з романів Данієля Пеннака «Усе для людоджерів» (*Au joie des ogres*, 1985), «Фея Карабіна» (*La Fée Carabine*, 1987), «Маленька торговка прозою» (*La petite marchande de prose*, 1989), «Пан Малоссен» (*Monsieur Malaussène*, 1995), «Пан Малоссен у театрі» (*Monsieur Malaussène au théâtre*, 1996), «Християни і маври» (*Des Chrétiens et des maures*, 1996), «Плоди пристрасті» (*Aux fruits de la passion*, 1999). Усі ці романи із великою майстерністю створені в детективно-гумористичному жанрі. Через 20 років письменник продовжив легендарну сагу романом «Справа Малоссена – Вони брехали мені» (*Le cas Malaussène 1: Ils m'ont menti*, 2017), а в 2023 році вийшла заключна частина саги – «Справа Малоссена 2: Термінус Малоссен» (*Le Cas Malaussène 2: Terminus Malaussène*).

Твори Данієля Пеннака перекладені 30 мовами світу. В Україні, використовуючи методи лінгвістичного та лінгвопоетичного аналізу, до його прози зверталася Інеса Єрмоленко. Серед сучасних зарубіжних дослідників окремими аспектами творчості французького письменника цікавилися П'єр Мікуель, П'єр Вердагер, Ів Рутер, Марі Франс-Пуар. Проте в сучасній літературознавчій науці відсутній цілісний аналіз «Саги про Малоссенів» Д. Пеннака в контексті жанру іронічного детективу з урахуванням поліаспектності іронії на рівні образів людоджерів і цапа відбувайла та інших художніх образів, проблематики, символіки, що зумовлює актуальність теми нашого дослідження.

Методологічні засади дослідження ґрунтуються на комплексному поєднанні культурно-історичного та порівняльно-історичного (компаративного) методів, які уможливають вивчення походження, еволюції та закономірностей існування жанру іронічного детективу в зарубіжній літературі та аналіз його особливостей у «Сазі про Малоссенів» Данієля Пеннака.

У романі «Усе для людоджерів» письменник зобразив відголоски і наслідки жахіть війни, яка і через півстоліття продовжує про себе нагадувати. Данієль Пеннак намагається зменшити градус катастрофізму, доводячи, що сучасний детектив неможливий без використання елементів гумору. Іронія, яка посідає чільне місце у творчості прозаїка, забезпечує погляд із позиції свободи й об'єктивності, але водночас може бути не лише злісно-глузливою, але й ліричною, із сумною посмішкою. Для детективних романів Данієля Пеннака характерна незлоблива насмішка, гумористична обробка натуралістичних деталей і сцен жорстокості, іронічне світовідчуття. Так, у романі «Фея Карабіна» Малюк став свідком жахливого вбивства поліцейського, але «крізь свої рожеві окуляри бачив тільки одне: русява голова перетворилася в небесну квітку» [5, с. 6].

Як зазначалося вище, Даніель Пеннак продовжив традицію «несправжніх детективів», його Бенжамен Малоссен – головний герой усієї саги – за професією і покликанням не є детективом, однак змушений розслідувати справу, оскільки сам стає підозрюваним і об'єктом полювання злочинців. Герой-жертва, суб'єктивний характер творів (герой-наратор, крізь призму бачення якого зображуються події), натуралістичні, сексуально відверті подробиці, груба лексика, похмурий образ міста, що наповнює твір відчуттям невідворотності катастрофи, безвихідності становища героя, приреченості – усі ці риси вказують на традиції французького нуару. У цьому контексті справедливо видається думка Даніеля Пеннака про те, що індивідуальне щастя має приносити суспільні вигоди, в іншому випадку суспільство – це просто хижацька мрія.

Бенжамен разом зі своїми молодшими братами (Жеремі та Малюк) і сестрами (Луна, Клара і Тереза), а також собакою Жуліусом живе в Парижі в бідному кримінальному різнонаціональному районі Бельвіль. Їхня постійно вагітна мати не піклується про родину, оскільки головним об'єктом її зацікавлень є особисте життя, унаслідок чого в неї народжуються нові діти, яких вона передає на виховання Бенжамену. Сам він у романі «Усе для людоджерів» працює у великому торгівельному комплексі на посаді такого собі цапа відбувайла, а в наступних частинах саги виконує ту саму функцію, але вже у великому книжковому видавництві. До речі, натхненням до написання першого твору саги про Малоссена стало есе філософа Рене Жирара, яке з'явилося в той час, *Le Bouc émissaire*, дослівно – «Цап відбувайло». Оригінальна французька назва твору *Au bonheur des ogres*, а от англійський переклад видання вийшов у 1998 році під назвою *The Scapegoat*, що якраз і перекладається дослівно як «Цап відбувайло». Таким чином, іронічний підтекст дає про себе знати на рівні заголовку, натякаючи на головного героя-невдачу.

Серед обов'язків Бенжамена – брати на себе провину за неякісний чи поламаний товар у магазині, а у видавництві «Тальон» – за невчасний вихід матеріалів або відмову у співпраці. У романі «Усе для людоджерів» за вигаданою директором магазину легендою він ніби працює у відділі контролю, і коли з'являються незадоволені покупці, директор всю провину перекладає на працівника-невдачу, обіцяючи клієнтам оштрафувати і звільнити його. Сльози і вибачення Бена розчулюють покупців, і вони забирають свій позов, погоджуючись на заміну товару. Однак напередодні Різдва і впродовж декількох наступних місяців у магазині невідомі влаштовують п'ять вибухів, і кожного разу на місці злочину опиняється Бенжамен, через що поліція вважає його головним підозрюваним. Щоб виправдати себе, герой змушений паралельно з поліцією вести власне розслідування.

Оповідь ведеться від імені Бенжамена, тому всі описані події читач сприймає крізь призму його світогляду. Вечорами він із задоволенням розказує своїм молодшим братам і сестрам різні історії, вважаючи себе «неперевершеним» оповідачем: «Я був крутішим за телевізор у той час, як телевізор був крутішим за все» [5, с. 21]. Однак коли в родині Малоссенів з'являється стрий Ріссон, статус Бена змінюється: «Усього один сеанс Ріссона, і я був віднесений до розряду чарівного ліхтаря, тоді як він сам спромігся звання широкоформатного, широкоформатного, стереозвукового, об'ємного і т. д.» [5, с. 22]. Відчувається іронічне ставлення героя до себе, інших і навколишнього світу загалом. Наприклад, епізод, коли під час розмови з Королевою Забо він дивиться на свою родину, у центрі якої вагітна мати: «Єдиним поглядом я обводжу Клару, що чаклує біля плити, Малюка, що стирчить з-під руки Вердена, Жеремі, Терезу, дідусів і маму, що панує над усім цим, – гладку і сяючу, як ситі богородиці в італійських майстрів» [5, с. 20]. Не менш іронічно Бен ставиться до своєї посади цапа відбувайла: «Так, така у мене робота – бути цапом відбувайлом. Офіційно я «директор з літературних питань», але насправді козел» [5, с. 20].

Жанр іронічного детективу дає змогу поєднувати елементи класичного, «серйозного» детективу й іронічний контекст. Тому насильницькі вбивства, смерті та шахрайства оцінюються як зло, але сила їхнього емоційного впливу послаблюється завдяки іронічним характеристикам, штампам, ставленню оповідача до навколишнього світу. Наприклад, реакція Бенжамена на випадок, коли до його будинку помилково занесли труну: «Саме так минулого тижня три вантажники з натужними обличчями внесли нам із Жуліусом до коридору домовину з білого дерева. Найблідніший з трьох сказав: – Це для вас. Жуліус стрімко відступив під ліжку, а я, голова закустрана, ілюмінатори затемнені, вибачливо показав на свою піжаму і промовив: Зайдіть через п'ятдесят років, я ще не зовсім готовий» [9, с. 23].

Тут варто говорити про авторську іронію, де головний персонаж піддається своєрідній авторській насмішці, але це тільки на перший погляд. Авторська іронія взагалі є досить складним феноменом, адже вона вимагає більше контексту й виявляється на різних рівнях твору. Протягом роману часто помітно, що автор іронізує не над своїм героєм, а над читачами, вводючи їх в оману подібною характеристикою невдахи під час першого знайомства з ним.

Іронічний стиль Д. Пеннака дає змогу дослідити й викрити абсурдність суспільства споживання. Іронія може бути визначником твору в абсурдизмі, становити самостійний модус художності. Уже з перших сторінок роману «Усе для люджерів» Бенжамен Малоссен зображується як молодий чоловік із відділу технічного контролю, на плечі якого лягає абсурдна за своїм значенням відповідальність за якість усього товару великого торговельного центру. Така робота, за словами Бена, «цілковита фікція». Герой стає частиною системи споживання, але все його нутро бунтує проти цього обману: «Платня зависока за те, що я роблю, але замала за те, як мене від цього нудить» [9, с. 25]. Система світу потребує таких Бенжаменів не як щиросердних і відповідальних громадян, а як засіб обману й маніпулювання іншими людьми. На підтвердження цього Королева Забо у «Феї Карабіну» зауважує: «Ви Козел до мозку кісток. І якщо прямо зараз хтось шукає по місту винуватця якоїсь великої гидоти, всі шанси за те, що виберуть вас!» [5, с. 13].

Іронія в романі виконує роль художнього дослідження європейського суспільства кінця 80-х років, суспільства фальші й тотального споживання. Навіть, здавалося б, найжахливіші вчинки можна представити за допомогою гумору – настільки сильною та всепроникною стає іронія. Вона виконує терапевтичну функцію, адже канібалізм, що лежить в основі злочину в першому романі саги, важко уявити, а не те, що описати. Тому іронія стає засобом висловлювання й викриття. Як слушно зауважив Ч. Гліксберг, «удаючись до рятувального засобу іронії, він [автор] може споглядати образ універсального абсурду, не будучи переможеним ним. Іронія дозволяє йому уявити життя як комедію, фарс чи хаос і, здається, виправдовує його слова, замість того, щоб впасти в цілковиту мовчанку» [1, с. 4].

Якщо говорити про іронічний струмінь у детективі, то варто відрізнити елементи іронії у творі й іронію як принцип побудови тексту. Іронічний детектив має порушувати найголовніше правило жанру – пародіювати саму суть, процедуру ведення розслідування, своєрідні штампи детективного твору. Це значною мірою стосується головного протагоніста – сищика. Зрозуміло, що автор у такому випадку розраховує, що читач знайомий з основними правилами побудови детективу, адже іронія буде успішною і очевидною лише у випадку, коли її суб'єкт і об'єкт, а у випадку літератури ще й реципієнт твору, обертаються в одному культурологічному й інтелектуальному полі. Саме тому для іронічного детективу важливим засобом творення є інтертекст. Часто прецедентні феномени виносяться в заголовок твору, налаштовуючи читача на певний настрій із самого початку, як ми це бачимо і в досліджуваному творі.

Даніель Пеннак вносить у назву саги ім'я Бенжамен Малоссен, яке включає іронічну гру слів. Бенжамен перекладається як молодший брат або «щасливий син». Це ім'я пов'язане із сюжетом Старого Заповіту про молодшого сина біблейського патріарха Іакова Веніаміна. Із самого початку ім'я передбачає його маленький зріст, тому ставитися до нього серйозно важко. Воно теж містить подвійну семантику: нескінченна молодість або незрілість духу. Таким чином, Д. Пеннак виявляє суперечність у його імені, оскільки його звати Бенжамен, хоча він старший брат, та прізвище: Малоссен із французької буквально перекладається як *mal-au-saint*, тобто злий святий. У романі герой великодушний, його іронічний гумористичний погляд на світ – це механізм захисту від ворожого середовища. На думку Марі-Франц Руар, Бенжамен «одночасно втілює повсякденні провини секуляризованого суспільства та невинну, навіть подібну до Христа жертву іудео-християнського міфу» [10]. Дослідниця справедливо відзначає, що він «повертає нашим сучасникам образ світу, де невинність, навіть відносна, стає долею» [10].

Бен виступає саме тим праведним героєм, який бере провину людства на себе. Самоіронія Бена підкреслює його чистоту і щирість. Тому видавництво Королеви Забо пропонує йому після звільнення з торговельного центру вдвічі більшу платню від будь-якої йому запропонованої. У фіналі роману Бен, жертвуючи своїм сумлінням, поступаючись своїми принципами, відмовляючись від своїх мрій, заради родини погоджується на пропозицію залишитися цапом відбувайлом, але вже не у великому магазині, а у видавництві. Якщо в романі «Усе для людоджерів» Бен ще чинить опір своїй долі цапа відбувайла, то у «Феї Канабіна» він приймає цей образ, а в подальших частинах майстерно з ним вправляється.

Іронія дає змогу подивитися на світ з іншого боку, постмодерного, де зазвичай діють закони відкидання традицій, карнавалізації та пародії. Крім того, масова література, до якої належить детектив, також має здебільшого розважальний характер, хоча це і не єдина її функція. Таким чином, автор, вибудовуючи детективну оповідь, трансформує жанр навіть на рівні мови. Іронічний детектив залучає багато концептів повсякденності, знижену лексику, прецедентні тексти, бо як жанр масової літератури вони спрямовані насамперед на масового читача. А останній отримує додаткове задоволення від «впізнання» сенсу авторської іронії у творі, починаючи від окремих діалогів, до іронізування над жанровою структурою детектива загалом. Хоча тут теж можливі певні особливості сприйняття. Зокрема, розуміння чи нерозуміння іронії у творі є своєрідними маркером «свого і чужого», не втаємниченого в суть іронізування. Тож іронія тут може стати способом класифікації персонажів.

Отже, поява іронічного детективу, де закони жанру трансформуються під впливом зовнішніх чинників, стала логічним продовженням розвитку детективу. Післявоєнна дійсність вимагала нових форм осмислення й переживання подій, іронія допомагала авторам у цьому. Традиційна матриця детективу трансформується під впливом іронії настільки, що народжується окремий детективний жанр – іронічний детектив. Він руйнує фактично всі десять правил справжнього детективу, запропонованих Р. Ноксом. Сищик із концептуального інтелектуала перетворюється на дивакуватого і на перший погляд не дуже розумного й розгубленого невдачу. Але саме йому належить право розкрити злочин. Такого сищика змальовує у своїх романах Д. Пеннак. Іронічний підтекст автора виявляється в постійному зверненні до літературних творів і міфології, інверсуванні традицій реалізму та натуралізму в творчості Е. Золя. Навіть казковий образ людоджерів, який ілюструє жахи історії, у Д. Пеннака висуває думку про те, що найпотворніші чудовиська завжди рівнозначні дитячості (у магазині маленькі старигані-людоджери бавляться у відділі іграшок). Іронія в «Сазі про Малоссенів» виражається в різних формах: авторська іронія, самоіронія героїв,

протиставлення несумісних понять (дитинство – смерть, порядність – обман), іронія як викриття і як прозріння. Таким чином, іронія стає характерною рисою індивідуального стилю Д. Пеннака і визначає жанрову своєрідність його детективних творів.

Література:

1. Charles I., Glicksberg. *The Ironic Vision in Modern Literature* Springer; 1969th edition.
2. Cuddon J.A. (John Anthony). *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Edited by Rafey Habib and Matthew Birchwood, 5th ed., Wiley Blackwell, 2013.
3. Ковалів Юрій. *Літературознавча енциклопедія: у 2 т.* Видавничий центр «Академія», 2007. Т. 1: А (аба) – Л (лямент).
4. Muecke D. *Irony and the Ironic*. 1st ed. Taylor and Francis, 2017. Web. 14 Oct. 2022.
5. Pennac Daniel. *La Fée Carabine*. Gallimard, 1989. 309 p.
6. Haycraft Howard. *Murder for Pleasure*. Dover Publications, 2019. Web. 14 Oct. 2022. URL: <https://archive.org/details/murderforpleasur010365mbp/page/n17/mode/2up>.
7. Shaw Bruce. *Jolly Good Detecting: Humor in English Crime Fiction of the Golden Age*. McFarland, Incorporated, Publishers, 2013.
8. Knox Ronald Arbuthnott and Henry Harrington. *The Best Detective Stories of the Year 1928*. Faber & Faber, 1929.
9. Пеннак Даніель. *Усе для людоджерів*. Київ : К.І.С., 2015. 228 с.
10. Rouart Marie-France. *L'exhibition des interdits*. Daniel Pennac, Au Bonheur des ogres, <https://books.openedition.org/pur/48217>.

References:

1. Charles, I., Glicksberg. (1969). *The Ironic Vision in Modern Literature* Springer.
2. Cuddon, J.A. (John Anthony). (2013). *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Edited by Rafey Habib and Matthew Birchwood, 5th ed., Wiley Blackwell.
3. Kovaliv, Yuriy. (2007). *Literaturoznachna entsyklopedia [Literary Encyclopedia]: u 2 t.* Vydavnychyh tsentr "Akademia". Т. 1. А [in Ukrainian].
4. Muecke, D. (2022). *Irony and the Ironic*. 1st ed. Taylor and Francis, 2017. Web. 14 Oct.
5. Pennac, Daniel (1989). *La Fée Carabine*. Gallimard, 309 p.
6. Haycraft, Howard. (2022). *Murder for Pleasure*. Dover Publications, 2019. Web. 14 Oct. Retrieved from: <https://archive.org/details/murderforpleasur010365mbp/page/n17/mode/2up>.
7. Shaw, Bruce. (2013). *Jolly Good Detecting: Humor in English Crime Fiction of the Golden Age*. McFarland, Incorporated, Publishers.
8. Knox Ronald Arbuthnott and Henry Harrington. (1929). *The Best Detective Stories of the Year 1928*. Faber & Faber.
9. Pennac, Daniel. (2015). *Use dlia liudozheriv [Everything for cannibals]*. Kyiv: K.I.C. 228 p. [in Ukrainian].
10. Rouart, Marie-France. *L'exhibition des interdits*. Daniel Pennac, Au Bonheur des ogres. URL: <https://books.openedition.org/pur/48217>.